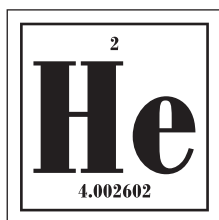

Boni Garmus

Lekcije iz

mije

Prevela
Eli Gilić

■ Laguna ■

Naslov originala

Bonnie Garmus

LESSONS IN CHEMISTRY

Copyright © 2022 by Bonnie Garmus

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Mojoj majci Meri Svalou Garmus.
Izvini zbog psovki, mama. Stavila sam šaku novčića u teglu.*

Prvo poglavlje

Novembar 1961.

Davne 1961, kad su žene nosile strukirane haljine što su se spreda zakopčavale, išle u baštenske klubove i bez razmišljanja vozile vojske dece u automobilima koji nisu imali sigurnosne pojaseve; pre nego što je iko znao da će uopšte nastati pokret šezdesetih, a kamoli da će učesnici dotičnog pokreta pisati njegovu hronologiju narednih šezdeset godina; u vreme kad su svetski ratovi bili završeni, a tajni ratovi tek počeli, kad su ljudi počeli da razmišljaju inovativno i veruju da je sve moguće, tridesetogodišnja majka Madlin Zot je svakog dana ustajala pre zore, uverena samo u jedno: da je njen život završen.

Uprkos tom ubeđenju, otišla je u laboratoriju da ćerki spa-kuje ručak.

Gorivo za učenje, napisala je Elizabet Zot na listiću papira pa ga gurnula u ćerkinu kutiju za ručak. Zatim je zastala držeći olovku nad papirom kao da razmišlja. *Igraj se s ostalom decom na velikom odmoru ali nemoj tek tako puštati dečake da pobede*, zabeležila je na drugom papiriću. Potom je ponovo oklevala, lupkajući olovkom po stolu. *Ne čini ti se*, napisala je na trećoj ceduljici. *Većina ljudi jeste užasna*. Stavila je te dve poruke preko prve.

Mala deca uglavnom ne znaju da čitaju, a ona koja umeju mahom samo prepoznaju reči poput „mama“ ili „tata“. Međutim, Madlin čita od svoje treće godine. Iako sad ima pet godina, pročitala je većinu Dikensovih knjiga.

Madlin je od *one* dece – koja umeju da zvižduću Bahov koncert, ali ne i da vežu pertle; koja znaju da objasne Zemljinu rotaciju, ali greše kad igraju iks-oks. I u tome je nevolja. Svi se uvek dive muzičkim genijima, ali ne i deci koja rano nauče da čitaju. Takvim mališanima samo polazi za rukom nešto što će i svi ostali na kraju savladati. Stoga deca koja prva nauče da čitaju nisu posebna – samo idu na živce svima ostalima.

Madlin je to shvatila. Zato je svakog jutra – kad bi joj majka otišla, a komšinica Harijet koja je čuva bila zauzeta – vadila ceduljice iz kutije za ručak, čitala poruke pa ih stavljala s ostalima u kutiju za cipele sakrivenu u zadnjem delu ormana. U predškolskom se pretvarala da je kao sva ostala deca: takoreći nepismena. Najvažnije joj je bilo da se uklopi. Dokazi koji su potkrepljivali koliko je to važno bili su neoborivi: njena majka se nikad nije uklapala i vidite šta joj se desilo.

U južnokaliifornijskom gradu Komons, gde je bilo toplo, ali ne pretoplo, nebo mahom plavo, ali ne previše plavo, a vazduh je bio čist zato što je tad bio samo vazduh, ležala je zatvorenih očiju na krevetu i čekala. Znala je da će uskoro osetiti nežan poljubac na čelu pa ruke koje joj brižno povlače pokrivač do ramena i čuti tih glas: „Iskoristi dan.“ Nekoliko trenutaka kasnije čula bi paljenje motora, škripanje guma dok plimut unatraške izlazi iz prilaza pa krljanje menjača iz rikverca u prvu. I tad bi se njena većito tužna majka odvezla do televizijskog studija da navuče kecelju i izađe pred kamere.

Emisija se zvala *Večera u šest*, a Elizabet Zot je bila neprikosnovena zvezda.

Drugo poglavlje

Pajn

Bivša hemičarka, Elizabet Zot je bila žena besprekornog tena i prepoznatljivog držanja nekoga ko nije prosečan niti će ikada biti.

Kao i sve zvezde, slučajno su je otkrili. Mada u Elizabetinom slučaju nije bilo poslastičarnice, niko je nije slučajno video na klupi niti je bilo taličnog upoznavanja. Umesto toga, za njeno otkriće zaslužna je krađa – tačnije, krađa hrane.

Priča je bila jednostavna: devojčica zvana Amanda Pajn, koja je toliko volela hranu da bi neki terapeuti to smatrali preteranim, jela je Madlinin ručak. Radila je to jer Madlinin ručak nije bio običan. Dok su druga deca jela sendviče s kiki-riki-puterom i džemom, u njenoj kutiji s ručkom našao bi se veliki komad jučerašnjih lazanja, prilog od kremastih tikvica, egzotični kivi isečen na četvrtine, pet čeri paradajza okruglih kao biseri, majušni slanik, dva još topla kolača s komadićima čokolade i crveni karirani termos s ledenim mlekom.

Zbog toga su svi želeli njen ručak, uključujući i samu Madlin. Međutim, ona ga je nudila Amandi jer prijateljstvo iziskuje žrtve. Činila je to i zato što je u celoj školi jedino Amanda nije ismevala zbog toga što je čudna, a te osobine je i sama bila svesna.

Tek kad je primetila da na ćerkinom koščatom telu odeća visi poput nespretno postavljene draperije, Elizabet se zapitala šta se dešava. Ako je verovati njenim proračunima, Madlinin dnevni unos hrane bio je upravo onoliki koliki bi trebalo da bude za zdrav razvoj te je mršavljenje bilo naučno neshvatljivo. Možda je naglo izrasla? Ne, uzela je rast u obzir kad je pravila proračune. Rani poremećaj ishrane? Malo verovatno. Madlin bi smazala večeru. Leukemija? Nipošto. Elizabet nije paničarka – nije od onih žena koje ne spavaju noću jer strepe da im ćerke boluju od neizlečivih bolesti. Uvek je tražila razumno, naučno objašnjenje. A čim je upoznala Amandu Pajn, čije su usnice bile crvene od paradajz-sosa, znala je da ga je pronašla.

„Gospodine Pajne“, počela je Elizabet kad je te srede posle podne prošla pored sekretarice u lokalnom televizijskom studiju, „zovem vas tri dana i nijednom mi niste učtivo uzvratili poziv. Ja sam Elizabet Zot, majka Madlin Zot. Naša deca zajedno idu u predškolsko u osnovnoj školi Vudi i došla sam da vam kažem kako se vaša ćerka druži s mojom da bi je koristila.“ Pošto je izgledao zbunjeno, dodala je: „Vaša ćerka jede ručak mog deteta.“

„Ru... ručak?“, promućao je Volter Pajn dok je zurio u blistavu ženu pred sobom. Beli laboratorijski mantil bi verovatno pojačao auru svetlosti da jedna pojedinost nije smetala: inicijali E. Z. napisani crvenim slovima iznad džepa.

„Vaša ćerka Amanda jede ručak moje ćerke“, optužila je Elizabet ponovo. „I to se očigledno dešava mesecima.“

Volter je samo piljio u nju. Visoka i vitka, podigla je kosu boje pregorelog tosta namazanog maslacem i pričvrstila je grafitnom olovkom. Podbočila se, smelo crvenih usana, blistave puti, pravog nosa. Gledala ga je kao vojni lekar na bojištu koji procenjuje da li nekoga vredi spasavati ili ne.

„I veoma je ružno što se pravila da je Madlinina drugarica kako bi se domogla njenog ručka“, nastavila je.

„Ka... kako ste rekli da se zovete?“, promućao je Volter.

„Elizabet Zot!“, otrešla je. „Majka Madlin Zot!“

Volter je klimnuo glavom, trudeći se da shvati. Kao dugogodišnjem producentu poslepodnevnog programa, drama mu nije bila strana. Ali ovo? Nastavio je da pilji u nju. Bila je opčinjavajuća. Doslovno ga je *opčinila*. Je li došla na audiciju?

„Izvinjavam se, ali sve uloge medicinskih sestara su podeležene“, rekao je konačno.

„Molim?“, brećnula se.

Usledila je dugačka pauza.

„Amanda Pajn“, ponovila je.

Zatreptao je. „Moja ćerka?“ Odjednom se unervozio. „Šta s njom? Jeste li doktor? Jeste li iz škole?“ Skočio je na noge.

„Pobogu, nisam“, odgovorila je. „Hemičar sam. Došla sam čak iz Hejstingsa za vreme pauze za ručak jer mi niste uzvratili pozive.“ Pošto je i dalje izgledao kao da mu ništa nije jasno, pjasnila je: „Istraživački institut Hejstings. Gde revolucionarna istraživanja izazivaju revolucije.“ Uzdahnula je kad je izgovorila taj besmisleni slogan. „Suština je u tome da se mnogo trudim kako bih spremila hranljive obroke za Madlin – kao što sam sigurna da i vi radite za svoje dete.“ I dalje je tupo piljio u nju, pa je dodala: „Pošto vam je stalo do Amandinog kognitivnog i fizičkog razvoja i znate da takav razvoj zavisi od tačne ravnoteže vitamina i minerala.“

„Stvar je u tome da je gospođa Pajn...“

„Da, znam, odsutna je. Pokušala sam da stupim u vezu s njom, ali rečeno mi je da živi u Njujorku.“

„Razvedeni smo.“

„Žao mi je zbog toga, ali razvod nema nikakve veze s ručkom.“

„Možda izgleda tako, ali...“

„Muškarac *može* da spremi ručak, gospodine Pajne. To nije biološki neizvodljivo.“

„Naravno“, složio se i nespretno pomerio stolicu. „Molim vas, sedite, gospođo Zot, sedite.“

„Imam nešto u ciklotronu“, odgovorila je razdražljivo, pogledavši na sat. „Jesmo li se razumeli ili ne?“

„Ciklo...?“

„Akcelerator subatomske čestice.“

Elizabet je prešla pogledom po zidovima. Na njima su stajale uramljene reklame za melodramske sapunice i izveštačene kvizove.

„Moj posao“, objasnio je Volter. Odjednom se postideo njihove gluposti. „Možda ste gledali neku od tih emisija?“

Otkrenula se prema njemu. „Gospodine Pajne“, počela je pomirljivije, „žao mi je što nemam vremena ni sredstava da spremam ručak vašoj ćerki. Oboje znamo da je hrana katalizator koji otključava naš mozak, povezuje porodice i određuje nam budućnost. A ipak...“ Zaćutala je i zaškiljala jer je videla poster na kome se medicinska sestra na neuobičajen način starala o pacijentu. „Ima li bilo ko vremena da nauči ćitavu zemlju kako da sprema dobru hranu? Volela bih da imam, ali nemam. Imate li vi?“

Otkrenula se prema vratima, ali Pajn nije ųeleo da ode niti je imao predstavu šta će upravo pokrenuti. „Ćekajte, molim vas, samo stanite – *molim vas*. Šta... šta ste to upravo rekli? Da bi ćitavu zemlju trebalo naućiti kako da sprema hranu koja... koja je *dobra*?“

Većera u šest je prvi put emitovana ćetiri nedelje kasnije. Iako Elizabet nije bila oduševljena time – ona je hemićar – prihvatila je posao zbog uobićajenih razloga: imala je dete i plata je bila veća.

Od prvog dana kad je Elizabet stavila kećelju i ušla u studio, jedno je bilo jasno: imala je „ono nešto“, neuhvatljivo, ali savršeno za kamere. Ali bila je i samouverena – toliko otvorena da ljudi nisu znali šta da misle o njoj. Za razliku od dobroćudnih kuvarica koje su veselo pijuckale šeri u drugim kuvarskim

emisijama, Elizabet Zot je bila ozbiljna. Nikad se nije osmehivala. Nijednom se nije našalila. A njena jela bila su jednostavna i praktična kao i ona sama.

Šest meseci kasnije Elizabet je bila zvezda u usponu. Godinu dana kasnije postala je institucija. A dve godine kasnije potvrdila je svoju neobjašnjivu moć ne samo da ujedini roditelje s decom već i građane s državom. Nije preterano reći da bi čitava zemlja sela da jede kad Elizabet Zot spremi večeru.

Čak je i potpredsednik Lindon Džonson gledao njenu emisiju. „Zanima vas šta *mislim*?“, odgovorio je jednom nametljivom novinaru. „Mislim da bi trebalo *manje* da pišete, a *više* da gledate televiziju. Počnite s *Večerom u šest* – ona Zotova zna šta radi.“

I stvarno je znala. Elizabet Zot nije objašnjavala kako da napravite male sendviče s krastavcem ili delikatne suflee. Njena jela bila su izdašna: paprikaši, jela zapečena u rerni ili barena u velikim metalnim šerpama. Naglašavala je četiri grupe namirnica. Verovala je u pristojne porcije. I tvrdila je da se svako jelo vredno spremanja može napraviti za manje od sat vremena. Završavala je svaku emisiju prepoznatljivom rečenicom: „Deco, postavite sto. Vašoj majci je potreban mali predah da se posveti sebi.“

Međutim, jedan poznati novinar je napisao članak s naslovom „Zašto progutamo sve što nam spremi“ i nazvao je „Sočnom Lizi“. Pošto je taj nadimak bio prikladan, usvojen je čim se časopis našao na kioscima. Od tog dana neznanci su je zvali Sočna, ali njena ćerka zvala ju je mama. Iako je bila dete, Madlin je već shvatila da taj nadimak omalovažava majčine sposobnosti. Ona je hemičarka, a ne kuvarica s televizije. A Elizabet se stidela jer joj je bilo važno šta njeno jedino dete misli o njoj.

Ponekad je noću ležala budna i pitala se kako li joj je život ispao takav. Ali to nikad nije dugo trajalo jer je već znala razlog. Zvao se Calvin Evans.

Treće poglavlje

Deset godina ranije, januar 1952.

Istraživački institut Hejstings

Kao i Elizabet, Kalvin Evans je radio u Istraživačkom institutu Hejstings. Međutim, za razliku od nje, koja je radila u skućenim uslovima, imao je veliku laboratoriju samo za sebe.

Njegova radna biografija nagoveštavala je da je i zaslužio tu laboratoriju. Do devetnaeste godine je već doprineo kritičnom istraživanju koje je pomoglo slavnom engleskom hemičaru Frederiku Sengeru da konačno dobije Nobelovu nagradu; s dvadeset dve je otkrio brži način sinteze jednostavnih proteina; s dvadeset četiri je zbog revolucionarnog otkrića o reaktivaciji dibenzoselenofena dospao na naslovnu stranu *Kemistri tudeja* i tad su mu ponudili stipendiju na Harvardu. Dvaput. Odbio ih je. Delom zato što je Harvard odbio njega kao brućoša, a delom zato što – pa, *nije* postojao drugi razlog. Kalvin je bio briljantan čovek, ali imao je jednu manu – bio je zlopamtilo.

Ne samo da je bio zlopamtilo već i poznat po nestrpljivosti. Kao i toliko drugih briljantnih ljudi, Kalvin naprosto nije mogao da shvati kako niko drugi ne *razume*. Bio je i introvertan, što baš i nije mana, ali često se ispoljava kao hladnoća. I najgore od svega, veslao je.

Kao što će svako ko se ne bavi tim sportom potvrditi, veslači nisu zabavni jer pričaju samo o veslanju. Ako su dva ili više veslača u prostoriji, razgovor će od normalnih tema kao što su posao ili vreme preći na dugačke, besmislene rasprave o čamcima, žuljevima, veslima, zahvatima, ergometrima, ušicama, zaveslajima, izbačajima, štrokerima, rolovima, šinama, startovima, prolaznim vremenima. A onda bi uglavnom prešli na to šta je pošlo po zlu kad su poslednji put veslali, šta bi moglo da krene naopako sledeći put kao i ko je bio kriv i/ili čija će biti krivica. U nekom trenutku veslači će ispružiti ruke da uporede žuljeve. A ako ste baš loše sreće, uslediće nekoliko minuta divljenja dok se neko priseća savršenog veslanja kad je sve delovalo lako.

Pored hemije, veslanje je bila Kalvinova jedina prava strast. U stvari, upravo zbog veslanja se i prijavio na Harvard, koji je te 1945. godine imao najbolju veslačku ekipu. Ili pre *drugu* najbolju ekipu. Vašingtonski univerzitet je bio *najbolji*, ali fakultet se nalazio u Sijetlu poznatom po kiši. A Kalvin je mrzeo kišu. Zbog toga je odlučio da ode dalje – na drugi Kembridž, onaj u Engleskoj, čime je raskrinkao jedan od najvećih mitova o naučnicima: da temeljno istražuju.

Prvog dana kad je veslao u Kembridžu, padala je kiša. Kao i drugog. Trećeg dana: ista priča. „Da li *stalno* pada kiša?“, požalio se Kalvin dok je s ostalim članovima ekipe podizao težak drveni čamac na ramena kako bi ga izneli na obalu. „Ma *nikad* ne pada“, uverili su ga. „U Kembridžu je uglavnom lepo vreme.“ I onda su se pogledali kao da žele da potvrde ono što su odavno sumnjali: Amerikanci su budale.

Nažalost, bio je jednako malerozan i s devojkama – što je bila velika nevolja jer je Kalvin silno želeo da se zaljubi. Za šest

usamljenih godina koliko je bio u Kembridžu, uspeo je da izađe s pet devojaka, a samo je jedna pristala na drugi sudar – zato što je mislila da telefonom razgovara s nekim drugim. Najveći problem je bilo njegovo neiskustvo. Bio je nalik psu koji je posle višegodišnjeg pokušavanja konačno uspeo da uhvati vevericu i nije imao predstavu šta da radi s njom.

„Ćao... ovaj“, zamucao je jer mu je srce zagalopiralo, dlanovi se oznojili i mozak se iznenada ispraznio kad je devojka otvorila vrata. „Debi?“

„Zovem se *Dirdri*“, odgovorila je, uzdahnula i prvi put pogledala na sat, što će često činiti te večeri.

Za vreme večere su razgovarali o molekularnom razbijanju aromatičnih kiselina (Kalvin), koji se film prikazivao te večeri (Dirdri), sintezi nereaktivnih proteina (Kalvin), voli li da pleše ili ne (Dirdri). Tad je pogledala na sat, već je bilo pola devet, a on je morao da vesla ujutru pa bi je odveo pravo kući (Kalvin).

Nije potrebno reći da nije bilo mnogo seksa na tim sudarima. Tačnije, nije ga bilo uopšte.

„Ne mogu da verujem da nemaš sreće“, govorili su mu članovi ekipe s Kembridža. „Devojke *obožavaju* veslače.“ To nije bilo tačno. „A i ne izgledaš loše iako si Amerikanac.“ Ni to nije bilo tačno.

Kalvinov stav bio je deo nevolje. Bio je mršav, visok metar i devedeset tri i naginjao se udesno – verovatno zato što je uvek veslao na toj strani. Ali njegovo lice bilo je glavni problem. Izgledao je usamljeno, kao dete koje je moralo samo sebe da podiže, krupnih sivih očiju, razbarušene tamnoplave kose i usana koje su vukle na ljubičasto i gotovo uvek bile otečene jer je imao naviku da ih gricka. Neki bi za njegovo lice rekli da se lako zaboravlja jer je bilo prosečnih crta što ne odaju nikakav nagoveštaj žudnje i pameti koje kriju, osim jedne važne stvari – njegovih zuba, ravnih i belih, koje bi popravile ceo pejzaž

njegovog lica kad god bi se osmehnuo. Srećom, Calvin se stalno osmehivao, pogotovo otkako se zaljubio u Elizabet Zot. Upoznali su se – tačnije, razgovarali – jednog utorka ujutru u Istraživačkom institutu Hejstings, privatnoj laboratoriji u sunčanoj južnoj Kaliforniji. Kad je Calvin završio Kembridž u rekordnom roku i dobio četrdeset tri ponude za zaposlenje, prihvatio je mesto tamo delom zbog ugleda te ustanove, ali najviše zbog padavina. U Komonsu retko pada kiša. S druge strane, Elizabet je prihvatila jer je jedino Hejstings hteo da je zaposli.

Kad je stigla do laboratorije Kalvina Evansa, primetila je mnoštvo velikih upozorenja:

ZABRANJEN ULAZ
EKSPERIMENT U TOKU
NE UZNEMIRAVAJTE
NE ULAZITE

Tad je otvorila vrata.

„Dobar dan“, povikala je da nadglasa Frenka Sinatru, koji je treštao iz muzičkog uređaja nasred prostorije. „Moram da razgovaram s nadležnim, ko god da je.“

Kalvin se iznenadio kad je čuo nečiji glas i izvirio je iza velike centrifuge.

„*Izvinite, gospođice*“, rekao je zlovoljno. Velike naočare štitele su mu oči od nečega što je ključalo s njegove desne strane. „Ulazak u ovu prostoriju je zabranjen. Zar niste videli znake?“

„*Jesam*“, uzviknula je. Nije se obazirala na njegov ton, već je ušla da isključi muziku. „Eto. Sad se čujemo.“

Kalvin je gricnuo usnu i uperio rukom u nju. „Ne smete da budete ovde. *Znaci*.“

„Da, pa, rekli su mi da u vašoj laboratoriji ima viška menzura dok mi dole nemamo dovoljno. Sve piše ovde.“ Mahnula je listom papira. „Šef laboratorije je odobrio.“

„Nisam čuo ništa o tome“, odgovorio je Kalvin, čitajući zahtev za trebovanje. „Žao mi je, ali ne može. Potrebne su mi sve menzure. Možda bi bilo bolje da razgovoram s nekim hemičarom dole. Kažite svom šefu da me pozove.“ Okrenuo se da nastavi rad, uključivši ponovo muziku.

Elizabet se nije ni makla. „Hoćete da razgovarate s hemičarom? Još nekim osim MENE?“, povikala je da nadglasa Frenka.

„Da“, odvratio je pa malo smekšao. „Slušajte, znam da niste vi krivi, ali ne bi trebalo da šalju sekretaricu da obavlja neprijatne zadatke. Shvatam da vam je teško da razumete, ali usred sam nečeg važnog. Molim vas, samo kažite svom šefu da mi se javi.“

Elizabet je zaškiljila. Nije volela ljude koji donose zaključke na osnovu odavno zastarelih predrasuda, baš kao što nije volela ljude koji misle da sekretarice ne razumeju ništa osim „otkucajte mi ovo u tri primerka“.

„Kakva slučajnost“, povikala je, prišla polici i uzela veliku kutiju s menzurama. „I ja sam zauzeta.“ Izmarširala je iz laboratorije.

Više od tri hiljade ljudi radilo je u Istraživačkom institutu Hejstings – tako da je Kalvinu trebalo više od nedelju dana da je pronađe. A kad ju je napokon našao, činilo se da ga se ne seća.

„Izvolite“, rekla je i okrenula se da vidi ko je ušao u njenu laboratoriju. Oči su joj izgledale još krupnije iza velikih zaštitnih naočara, a dugačke gumene rukavice pokrivala su joj šake i podlaktice.

„Zdravo“, pozdravio ju je. „Ja sam.“

„Ja?“, ponovila je. „Možete li da budete određeniji?“ Okrenula se i nastavila da posluje.

„Ja. Pet spratova iznad. Uzeli ste moje menzure.“

„Bilo bi bolje da stanete iza te zavese“, savetovala je i nakrivila glavu ulevo. „Imali smo manju nezgodu prošle nedelje.“

„Teško vam je ući u trag.“

„Prekidate me. Sad sam *ja* usred nečeg važnog.“

Strpljivo je čekao dok je završila merenja, zabeležila rezultate i uporedila ih s jučerašnjim pa otišla u toalet.

„Još ste tu?“, pitala je kad se vratila. „Zar nemate posla?“

„Gomilu.“

„Ne možete dobiti menzure nazad.“

„Dakle, ipak me se sećate.“

„Da, ali niste mi ostali u lepom sećanju.“

„Došao sam da se izvinim.“

„Nema potrebe.“

„A šta mislite o ručku?“

„Ne.“

„Večeri?“

„Ne.“

„Kafi?“

„Slušajte, počinjete da mi idete na živce“, rekla je i podbočila se.

Kalvin je posramljeno skrenuo pogled. „Iskreno se izvinjavam. Otići ću.“

„Je li to bio Calvin *Evans*?“, pitao je jedan laboratorijski tehničar dok je gledao kako se Calvin provlači između petnaest naučnika koji su se tiskali u prostoru četiri puta manjem od njegove privatne laboratorije. „Otkud on ovde?“

„Zbog manjeg nesporazuma s menzurama“, odgovorila je Elizabet.

„Menzurama?“ Zastao je. „Čekajte.“ Podigao je novu menzuru. „Ona velika kutija koju ste rekli da ste našli prošle nedelje. To su bile *njegove* menzure?“

„Nisam rekla da sam ih našla, već da sam ih *uzela*.“

„Od Kalvina Evansa? Jeste li ludi?“

„Ne bih rekla.“

„Je li rekao da ih možete uzeti?“

„Ne baš. Ali imala sam zahtev za trebovanje.“

„Kakav zahtev? Znete da to mora da ide preko mene. Znete da je naručivanje inventara moj posao.“

„Shvatam, ali čekala sam više od tri meseca. Pitala sam vas četiri puta, popunila sam pet formulara, razgovarala sam s doktorom Donatijem. Zaista nisam znala šta drugo da uradim. Moje istraživanje zavisi od tih potrepština. *To su samo menzure.*“

Laboratorijski tehničar je zažmurio. „Slušajte“, počeo je i polako otvorio oči kao da naglašava koliko je glupa, „ovde sam mnogo duže od vas i znam neke stvari. Svakako ste čuli po čemu je Calvin Evans poznat? Pored hemije?“

„Da, po tome što ima višak opreme.“

„Ne, poznat je po tome što je zlopamtilo“, rekao je. „Zlopamtilo!“

„Stvarno?“, pitala je, zainteresovana.

I Elizabet Zot je bila zlopamtilo. Mada je ona uglavnom zamerala patrijarhalnom društvu utemeljenom na pretpostavci da su žene niža bića. Manje sposobne. Manje pametne. Manje inventivne. Društvu koje veruje da muškarci idu na posao i rade važne stvari – otkrivaju planete, unapređuju proizvode, smišljaju zakone – dok žene ostaju kod kuće i podižu decu. Ona nije htela decu – u to je bila sigurna – ali poznavala je mnogo žena koje *jesu* želele decu i karijeru. Šta fali tome? Ništa. To je ono što muškarci imaju.

Nedavno je čitala o zemlji u kojoj oba roditelja rade i zajedno podižu decu. Gde to beše? U Švedskoj? Nije mogla da se seti. Ali suština je u tome da takav sistem veoma dobro funkcioniše. Produktivnost je veća, a porodične spone jače. Mogla je da zamisli sebe u takvom društvu. U zemlji gde ljudi neće odmah pomisliti da je sekretarica, u zemlji gde će svoje nalaze predstaviti na sastanku i neće morati da se pribojava muškaraca koji će neminovno pričati uglas s njom ili, što je još gore,

prigrabiti zasluge za njen rad. Elizabet je odmahнула glavom. Kad je reč o ravnopravnosti, 1952. je bila veliko razočaranje.

„Morate da mu se izvinite“, zahtevao je laboratorijski tehničar. „Kad mu vratite proklete menzure, budite fini. Dovedi ste celu laboratoriju u nezgodan položaj i predstavili me u lošem svetlu.“

„Sve će biti u redu“, uverila ga je Elizabet. „To su menzure.“

Ali sledećeg jutra menzure su nestale. Zamenili su ih pakosni pogledi kolega koje su verovale da će im legendarno zlopamtilo Evans zameriti zbog njenog ponašanja. Pokušala je da razgovara s njima, ali svi su je ignorisali na ovaj ili onaj način. Dok je prolazila pored menze, čula je kako se žale na nju – ima previsoko mišljenje o sebi, misli da je bolja od njih i odbila je da izađe na sudar sa svima, čak i s neoženjenima. Sigurno je stekla master iz organske hemije na Kalifornijskom univerzitetu na *teži* način – tu reč su propratili nepristojnim pokretima i drskim smehom. Šta ona uopšte zamišlja?

„Neko bi trebalo da joj pokaže gde joj je mesto“, rekao je jedan.

„Čak i nije mnogo pametna“, dodao je drugi.

„Ona je pička“, izjavio je poznat glas. Njen šef Donati.

Elizabet je navikla na prve dve izjave, ali zapanjila se zbog poslednje. Naslonila se na zid jer joj je pripala muka. To je bio drugi put da ju je neko tako nazvao. Prvi put – prvi užasni put – bio je na Kalifornijskom univerzitetu.

To se desilo pre gotovo dve godine. Ostalo joj je još samo deset dana do diplomiranja i još je bila u laboratoriji u devet uveče, sigurna da je našla grešku u probnom završnom ispitu. Dok je lupkala sveže naoštrenom olovkom po papiru i razmišljala o svojoj teoriji, čula je kako se vrata otvaraju.

„Ko je?“, pitala je. Nije očekivala nikoga.

„Još si tu“, rekao je nimalo iznenađen glas. Njen mentor.

„O, dobro več, doktore Mejerse“, odgovorila je i ustala. „Jesam, samo sam pregledala sutrašnje probne ispite. Mislim da sam pronašla grešku.“

Šire je otvorio vrata i ušao. „Nisam tražio da to radiš“, odvratio je razdražljivo. „Rekao sam ti da je sve spremno.“

„Znam, ali htela sam da još jednom proverim u poslednjem trenutku.“ Elizabet nije volela da proverava više nego što je potrebno – ali znala je da to *mora* da radi kako bi zadržala mesto u Mejersovom istraživačkom timu sastavljenom od muškaraca. Njegovo istraživanje nije je mnogo zanimalo – bezbedni eksperimenti, nimalo revolucionarni. Uprkos primetnom nedostatku kreativnosti i upadljivom odsustvu novih otkrića, Mejersa su smatrali jednim od vodećih istraživača DNK u Americi.

Elizabet ga nije podnosila; niko ga nije podnosio. Osim uprave Kalifornijskog univerziteta, zato što je Mejers objavio više radova od bilo koga u svojoj oblasti. U čemu je bila njegova tajna? Nije on pisao te radove – već njegovi postdiplomci. Međutim, Mejers je uvek prisvajao zasluge za svaku reč. Ponekad bi promenio samo naslov i nekoliko reči tu i tamo pa objavio rad kao svoj. Mogao je to da radi, jer ko još čita naučne radove do kraja? Niko. Na taj način se broj njegovih radova povećavao, a s njima je rastao i njegov ugled. Tako je Mejers postao vodeći istraživač DNK: zbog kvantiteta.

Pored nadarenosti za brojne radove, Mejers je bio poznat i kao bludnik. Nije mnogo žena radilo na naučnim katedrama Kalifornijskog univerziteta, ali one malobrojne – mahom sekretarice – privukle su njegovu neželjenu pažnju. Uglavnom su davale otkaz posle šest meseci navodeći lične razloge, poljuljanog samopouzdanja i otečenih očiju. Međutim, Elizabet nije otišla – nije mogla, diploma joj je bila potrebna. Stoga je podnosila svakodnevna poniženja – pipkanja, vulgarne primedbe, bezobrazne predloge – i jasno stavljala do znanja da nije zainteresovana. Sve dok je jednog dana nije pozvao u kabinet,

tobože kako bi razgovarali o njenom prijemu u njegov specijalistički tim, ali umesto toga joj je zavukao ruku ispod suknje. Besno mu je odgurnula ruku i zapretila da će ga tužiti.

„Kome?“, pitao je, smejući se. Zatim ju je prekorio zato što „nije zabavna“ i šljapnuo je po zadnjici, tražeći da mu donese kaput iz ormara jer je znao da će s unutrašnje strane vrata videti fotografije polugolih žena. Nekoliko njih je klečalo bezizraznih izraza lica – s muškom cipelom zapovednički naslonjenom na leđa.

„Evo je“, rekla mu je. „Devedeset prvi korak na dvesta trideset drugoj strani. Temperatura. Prilično sam sigurna da je previsoka, što znači da bi enzim postao neaktivan, a to dovodi do pogrešnog rezultata.“

Doktor Mejers ju je pogledao s vrata. „Jesi li to pokazala nekome?“

„Ne, tek sam sad primetila“, odgovorila je.

„Dakle, nisi razgovarala s Filipom?“ To je bio njegov glavni asistent.

„Nisam. Upravo je otišao. Sigurna sam da ga mogu stići...“

„Nema potrebe“, prekinuo ju je. „Ima li još nekoga ovde?“

„Koliko ja znam, nema.“

„Sve je u redu s probnim ispitom“, otresao je. „Nisi stručna. Prestani da sumnjaš u moj autoritet. I ne pominji ovo nikome. Je li jasno?“

„Samo sam pokušala da pomognem, doktore Mejerse.“

Pogledao ju je kao da procenjuje koliko su njene reči tačne. „Trebalo mi tvoja pomoć“, promrsio je. Tad se okrenuo prema vratima i zaključao ih.

Prvi udarac bio je šamar od koga joj je glava poletela ulevo kao dobro pogođena loptica. Zaprepašćeno je ciknula pa se

ispravila, okrvavljene usne i očiju iskolačenih od neverice. Namrštio se kao da nije zadovoljan tim ishodom i ponovo je udario. Ovog puta ju je oborio sa stolice. Mejers je bio krupan čovek – gotovo sto deset kila – snažan zbog robustnosti, a ne zbog dobre forme. Nagnuo se, zgrabio je za kukove, povukao s poda kao kran koji podiže neurednu hrpu balvana i tresnuo na stolicu poput krpene lutke. Zatim ju je prevrnuo, šutnuo stolicu dalje pa joj gurnuo lice i grudi na površinu od nerđajućeg čelika. „Budi mirna, pičko“, naredio je jer se otimala pa joj zavukao debele prste ispod suknje.

Elizabet je kriknula i metalni ukus ispunio joj je usta. Jednom rukom joj je podigao suknju iznad struka, a drugom joj stiskao unutrašnju stranu butine. S licem položenim uz sto, jedva je disala te nije mogla da vrisne. Besno se šutirala kao životinja uhvaćena u zamku, ali njeno odbijanje da se povinuje samo ga je još više razbesnelo.

„Prestani da se boriš protiv mene“, upozorio ju je dok mu je znoj curio sa stomaka na njene butine. Ali kad se pomerio, uspela je da oslobodi jednu ruku. „Budi *mirna*“, naredio je besno dok se uvijala i zapanjeno vrištala. Debelim rukama joj je spljoštio telo kao palačinku. Ne bi li je podsetio ko vodi glavnu reč, uhvatio ju je za kosu i počupao. A onda je ušao u nju kao nespretni pijanac. Prostenjao je od zadovoljstva pa kriknuo od bola.

„Jebem ti!“ uzviknuo je i podigao se s nje. „Pobogu, jebote! Šta to bi?“ Odgurnuo ju je, zbunjen razdirućim bolom s desne strane. Spustio je pogled na debeli struk, pokušavajući da shvati šta ga boli, ali video je samo malu ružičastu gumicu kako mu štrči iz desnog dela stomaka. Oko nje je bio uski krvavi obruč.

Grafitna olovka. Elizabet ju je napipala slobodnom rukom, zgrabila i zarila mu je u stomak. I to ne samo deo već celu olovku. Naoštreni šiljati grafit, srdačno žuto drvo, svetlucavi zlatni obruč – svih osamnaest centimetara olovke naspram njegovih

osamnaest centimetara. I time mu je probušila ne samo debelo i tanko crevo već je uništila svoju karijeru.

„Zar stvarno studirate ovde?“, pitao je policajac iz internata kad su kola hitne pomoći odvezla doktora Mejersa. „Moram da vidim neku studentsku legitimaciju.“

Pocepane odeće, drhtavih ruku i s velikom masnicom koja joj se već pravila na čelu, Elizabet ga je pogledala s nevericom.

„To je opravdano pitanje“, objasnio je policajac. „Šta jedna devojka radi u laboratoriji u ovo doba?“

„Ja sam... spremam se za master“, promucala je, plašeći se da će povratiti. „Iz hemije.“

Policajac je uzdahnua kao da nema vremena za te gluposti pa izvadio beležnicu. „Možete li mi reći šta *mislite* da se desilo?“

Elizabet mu je otupelim glasom od šoka ispričala šta se dogodilo. Pravio se da beleži, ali kad se okrenuo da kaže drugom policajcu kako „drži sve pod kontrolom“, videla je da je stranica prazna.

„Molim vas, ja... potreban mi je doktor.“

Zatvorio je beležnicu. „Hoćete li da date izjavu da se kajete?“ Odmerio je njenu suknju kao da je taj komad odeće jasna provokacija. „Uboli ste čoveka. Bilo bi bolje kad biste pokazali malo kajanja.“

Zgranuto ga je pogledala. „Vi... niste dobro razumeli. Napao me je. Ja... branila sam se. Potreban mi je doktor.“

Uzdahnua je. „Dakle, nećete da date izjavu da se kajete?“, pitao je i vratio kapicu na hemijsku olovku.

Drhteći, zinula je. Spustila je pogled na butinu gde se pomaljao Mejersov ljubičasti otisak šake. Potisnula je nagon za povraćanjem.

Na vreme je podigla pogled da vidi kako policajac gleda na sat. Taj pokret je bio dovoljan. Ispružila je ruku i otela mu svoju studentsku legitimaciju. „Da“, rekla je glasom zategnutim

kao bodljikava žica. „Kad bolje razmislim, žao mi je zbog jedne stvari.“

„To je mnogo bolje“, odgovorio je. „Sad već napredujemo.“
Skinuo je kapicu s olovke. „Da čujemo.“

„Olovke“, kazala je.

„Olovke“, ponovio je, beležeći.

Podigla je glavu da ga pogleda u oči. Potočić krvi joj curio sa slepoočnice. „Žao mi je što nisam imala više olovaka.“

Sama je kriva za napad, ili „nesrećan slučaj“, kako ga je fakultetski odbor nazvao pre nego što ju je zvanično izbacio iz doktorskog programa. Doktor Mejers ju je uhvatio kako vara. Pokušala je da izmeni ispitna pitanja kako bi rezultati eksperimenta ispali drugačiji – imao je dokaz pred sobom – a kad ju je optužio, bacila se na njega, nudeći mu seks. Pošto to nije urodilo plodom, došlo je do fizičkog obračuna i u sledećem trenutku mu se olovka našla u stomaku. Imao je sreće što je ostao živ.

Gotovo niko nije poverovao u tu priču. Doktora Mejersa je bio glas. Ali bio je ugledan i Kalifornijski univerzitet nije hteo da izgubi tako uvaženog profesora. Elizabet je izbačena. Završila je master. Njene povrede će zaceliti. Neko će joj napisati preporuku. Napolje.

Tako je završila u Istraživačkom institutu Hejstings. I sad je stajala ispred menze, naslonjena na zid, boreći se protiv mučnine.

Podigla je glavu i videla kako je laboratorijski tehničar posmatra. „Jeste li dobro, Zotova? Izgledate čudno“, primetio je.

Nije odgovorila.

„Ja sam kriv, Zotova“, priznao je. „Nije trebalo da napravim onoliku dramu zbog menzura. A što se njih tiče“, pokazao je glavom prema menzi – očigledno je čuo razgovor, „takvi su momci. Ne obraćajte pažnju na njih.“

Ali nije mogla da ih ignoriše. Već sutradan joj je šef, doktor Donati – onaj koji ju je nazvao pičkom – dodelio novi zadatak. „Biće mnogo lakše“, kazao je. „Primerenije vašoj inteligenciji.“

„Zašto, doktore Donati?“, pitala je. „Zar nešto s mojim radom nije bilo u redu?“ Ona je bila pokretačka sila grupnog istraživanja i zbog nje su bili na korak od objavljivanja rezultata. Međutim, Donati joj je pokazao vrata. Sutradan je počela da radi jednostavno ispitivanje amino-kiselina.

Laboratorijski tehničar je primetio da je sve nezadovoljnija i pitao ju je zbog čega uopšte želi da bude naučnik.

„Ne želim da budem naučnik“, brećnula se. „Ja *jesam* naučnik!“ Odlučila je da ne dozvoli nekom debelom čoveku s Kalifornijskog univerziteta, svom šefu ni šaćici kolega uskih shvatanja da je odvrate od njenog cilja. I ranije se suočavala s teškoćama. Preguraće i ovo.

Ali postoji razlog zašto se kaže „pregurati“: s vremenom se gubi snaga. Kako su meseci prolazili, njena rešenost je iznova stavljana na probu. Jedino joj je pozorište pružalo utehu, a čak je i ono umelo da razočara.

Bilo je subotnje večer, dve nedelje posle zgrade s menzurama. Kupila je kartu za *Mikado*, tobože smešnu operetu. Iako se dugo radovala tome, kako je predstava odmicala, shvatila je da nije nimalo smešna. Stihovi su bili rasistički, glumili su belci i bilo je očigledno da će okriviti glavnu junakinju za nedela svih ostalih. To ju je podsetilo na posao. Odlučila je da ublaži štetu i ode za vreme pauze.

Igrom slučaja je i Calvin Evans te večeri bio u pozorištu. Da je mogao da obrati pažnju na predstavu, možda bi se složio s Elizabetinim mišljenjem. Međutim, bio je na prvom sudaru sa sekretaricom sa odeljenja za biologiju i povraćalo mu se. Prvo je bilo greška: sekretarica ga je pozvala u pozorište samo zato što je zbog njegovog ugleda mislila da je bogat. Zatreptao

je nekoliko puta zbog njenog prejakog parfema, a ona je to shvatila kao da silno želi da izađe s njom.

Mučnina je počela za vreme prvog čina, ali se do kraja drugog strahovito pojačala. „Izvinjavam se, ali nije mi dobro. Idem“, prošaputao je.

„Kako to mislite?“, pitala je sumnjičavo. „Meni izgledate sasvim dobro.“

„Povraća mi se“, promrmljao je.

„Pa žao mi je, ali kupila sam ovu haljinu samo zbog ovog izlaska i neću otići dok je ne budem nosila puna četiri sata“, odvrtila je.

Zabezegnuto se zagledala u njega jer joj je dobacio novac za taksi pa, držeći se jednom rukom za stomak, požurio u predvorje. Pošao je pravo prema toaletu, pazeći da ne uskomeša osetljiv stomak.

Igrom slučaja je Elizabet stigla u predvorje u *istom* trenutku pa, kao i on, krenula prema toaletu. Ali kad je videla dugačak red, osujećeno se okrenula i naletela pravo na Kalvina, koji se odmah ispovraćao po njoj.

„O, bože“, prodahao je, povraćajući, „o, Isuse.“

Elizabet se najpre zaprepastila, ali brzo se pribrala. Ne obraćajući pažnju na uništenu haljinu, umirujući mu je stavila ruku na pognuta leđa. „Ovaj čovek je bolestan“, rekla je, još ne shvatajući ko je on. „Može li neko da pozove doktora?“

Međutim, niko to nije uradio. Svi posetioci su se brzo razbežali zbog smrada i zvukova silovitog povraćanja.

„O, bože“, ponavljao je Kalvin, držeći se za stomak, „o, bože.“

„Doneću vam ubrus“, rekla je blago. „I pozvati taksi.“ Tad mu je bolje videla lice. „Hej, poznajemo li se?“

Dvadeset minuta kasnije pomogla mu je da uđe u kuću. „Mislim da možemo otpisati aerosolno raspršivanje difenilamin-arsena pošto niko drugi nema simptome“, kazala je.

„Hemijski otrovi?“ , prodahtao je, držeći se za stomak. „Nadam se.“

„Verovatno ste samo pojeli nešto“, uverila ga je. „Trovanje hranom.“

„O“, jauknuo je. „Tako se stidim. *Mnogo* mi je žao. Vaša haljina. Platiću hemijsko čišćenje.“

„U redu je“, uverila ga je. „Samo je isprskana.“ Pomogla mu je do kauča i on se odmah srušio.

„Ja... ne sećam se kad sam poslednji put povratio. A pogotovo ne u *javnosti*.“

„Dešava se.“

„Bio sam na sudaru“, rekao je. „Možete li da zamislite? Ostavio sam je tamo.“

„Ne mogu“, odgovorila je i pokušala da se seti kad je poslednji put izašla na sudar.

Ćutali su nekoliko minuta pre nego što je zažmurio. Ona je to shvatila kao znak da bi trebalo da ode.

„Još jednom se izvinjavam“, prošaputao je kad je čuo kako ide prema vratima.

„Molim vas, nema potrebe da se izvinjavate. To je bila reakcija, hemijsko nepodudaranje. Mi smo naučnici i razumemo te stvari.“

„Ne, ne“, pobunio se slabašno jer je želeo da pojašni. „Mislio sam na to kako sam onog dana pretpostavio da ste sekretarica i rekao vam da mi se vaš šef javi. *Mnogo* mi je žao.“

Nije znala kako da odgovori na to.

„Nismo se zvanično upoznali. Ja sam Calvin Evans“, nastavio je.

„Elizabet Zot“, odgovorila je i uzela tašnu.

„Pa, Elizabet Zot, spasli ste mi život“, rekao je i uspeo da se osmehne.

Ali bilo je jasno da ga nije čula.

„Moje istraživanje DNK bilo je usmereno na polifosforne kiseline kao kondenzaciona sredstva“, rekla mu je uz kafu sledeće

nedelje. „I dobro je išlo sve dok me prošlog meseca nisu prebacili na ispitivanje amino-kiselina.“

„Ali zašto?“

„Donati... i vi radite za njega, zar ne? Bilo kako bilo, zaključio je da je moj rad nevažan.“

„Ali ispitivanje kondenzacionih sredstava suštinski je važno za bolje razumevanje DNK...“

„Da, znam, *znam*“, složila se. „Time sam i htela da se bavim u doktoratu. Mada me je zapravo zanimala abiogeneza.“

„Abiogeneza? Teorija da život nastaje iz jednostavnih, neživih oblika? Fascinantno. Ali vi niste doktor.“

„Nisam.“

„Ali abiogeneza se proučava na doktorskim studijama.“

„Imam master iz hemije. S Kalifornijskog univerziteta.“

„Istraživanja.“ Saosećajno je klimnuo glavom. „Dosadilo vam je. Hteli ste da prekinete.“

„Ne baš.“

Usledila je poduža neprijatna tišina.

Duboko je uzdahnula pa ponovo počela: „Slušajte, moja hipoteza o polifosfornim kiselinama glasi...“

I ne shvatajući, pričala je više od sat vremena. Calvin je klimao glavom i s vremena na vreme beležio nešto. Povremeno ju je prekidao zamršenim pitanjima, na koja je lako odgovorila.

„Još više bih napredovala, ali su me 'premestili', kao što sam već rekla. A i pre toga sam radila u nemogućim uslovima zbog nedostatka osnovnih potreština.“ Zbog toga je morala da krade opremu i potreštine iz drugih laboratorija, objasnila je.

„Ali zašto je bilo tako teško doći do potreština?“, pitao ju je Calvin. „Hejstings ima dovoljno novca.“

Elizabet ga je pogledala kao da ju je pitao kako je moguće da u Kini deca gladuju pored svih onih pirinčanih polja. „Rodna diskriminacija“, odgovorila je, uzela olovku koju je uvek nosila iza uva ili u kosi pa kucnula njom po stolu kao da naglašava svoje reči. „Ali i politika, favorizovanje, nejednakost i uopšteno nepoštenje.“

Grickao je usne.

„Ali najviše zbog rodne diskriminacije“, objasnila je.

„Kakve rodne diskriminacije?“, pitao je nedužno. „Zašto ne bismo želeli više žena u nauci? To nema nikakvog smisla. Potrebno nam je što više naučnika.“

Zapanjeno se zagledala u njega. Mislila je da je Kalvin Evans inteligentan čovek, ali upravo je shvatila da je možda od onih ljudi koji su pametni samo za određene stvari. Pažljivo ga je posmatrala kao da procenjuje kako da dopre do njega. Obema rukama je skupila kosu, dvaput je uvila, napravila punđu na vrhu glave i pričvrstila je olovkom. „Kad ste bili u Kembridžu, koliko ste upoznali žena koje se bave naukom?“, pitala je i spustila obe šake na sto.

„Nijednu. Ali bio sam na muškom koledžu.“

„O, shvatam. Ali žene svakako imaju iste mogućnosti na drugim mestima, zar ne? Dakle, koliko poznajete žena koje se bave naukom? I nemojte reći madam Kiri.“

Samo ju je gledao jer je osetio zamku.

„Kalvine, nevolja je u tome što je polovina stanovništva protraćena. Ne samo da ne mogu dobiti potrepštine koje su mi potrebne za rad već žene ne mogu da dobiju obrazovanje potrebno da bi radile ono što im je *sudeno* da rade. Čak i kad ih prime na fakultet, to nikad nisu ustanove poput Kembridža. A to znači da neće dobiti iste mogućnosti niti jednako poštovanje. Počeće od dna, gde će i ostati. Da ne govorim o plati. Samo zato što nisu završile fakultete koji odbijaju da ih prime.“

„Hoćete li da kažete kako bi više žena zaista želelo da se bavi naukom?“, pitao je polako.

Razrogačila je oči. „*Naravno da želimo*. Naukom, medicinom, preduzetništvom, muzikom, matematikom. Svim tim oblastima.“ Tad je zastala jer je zapravo znala samo šaćicu žena koje su želele da se bave naukom, tačnije da se bave bilo čime. Većina devojaka koje je upoznala na fakultetu tvrdila je kako je tu samo da dobije diplomu supruge. To je bilo uznemirujuće, kao da su sve popile nešto od čega su privremeno poludele.

„Ali umesto toga“, nastavila je, „žene su kod kuće, rađaju decu i peru tepihe. To je ozakonjeno ropstvo. A muškarci ne shvataju ozbiljno čak ni rad onih žena koje žele da budu domaćice. Misle da je izbor laka za nokte najkrupnija odluka koja muči majku petoro dece.“

Kalvin je zamislio petoro dece i stresao se.

„Što se vašeg posla tiče, mislim da mogu to da sredim“, pokušao je da promeni temu.

„Nije mi potrebno da mi sredite bilo šta“, odgovorila je. „Sposobna sam da sama rešavam svoje probleme.“

„Niste.“

„Molim?“

„Ne možete da se izborite s njima jer to ne ide tako. Život nije pošten.“

Pobesnula je što *on njoj* priča o nepoštenju. On ne zna ništa o tome. Zaustila je, ali prekinuo ju je.

„Slušajte, život nije pošten, ali vi se i dalje ponašate kao da jeste – kao da će sve doći na svoje mesto čim ispravite nekoliko stvari. To se neće desiti. Želite li da čujete moj savet?“ Nije sačekao da odgovori, već je dodao: „Nemojte se boriti protiv sistema. Nadmudrite ga.“

Ćutala je i razmišljala o njegovim rečima. Imale su smisla na izuzetno nepošten način.

„A evo i jedne srećne slučajnosti: cele prošle godine sam pokušavao da napredujem s polifosfornim kiselinama i nisam postigao ništa. Vaše istraživanje bi to moglo da promeni. Ako kažem Donatiju da u svom radu moram da se oslanjam na vaše nalaze, sutra će vas vratiti na staro mesto. Čak i da mi vaše istraživanje nije potrebno, a jeste, toliko sam vam dužan. Jednom zbog opaske da ste sekretarica, drugi put zbog povraćanja.“

Elizabet je i dalje ćutala. Iako je mislila da to nije mnogo pametno, shvatila je da se zagreva za njegov predlog. Nije to želela, nije joj se dopadala ideja da se sistem mora nadmudriti. Zašto sistem ne može da bude mudar? Pored toga, nije volela usluge